

PODRAŽITVE

Inflacija zaradi rasti cen v gospodinjstvih šele v povojih

Geopolitična tveganja narekujejo trende cenam energentov in hrani.

Bojan Ivanc, glavni ekonomist pri Analitiki GZS

Cene se povečujejo predvsem v zadnjem letu. Cikel rasti potrošniških cen v Sloveniji je pričel rasti po aprilu 2021, ko so denimo cene dosegle izhodiščno raven pred izbruhom epidemije (februar 2020). Od te ravni (april 2021) so bile cene v aprilu 2022 višje za 6,9 %. Zgolj po naključju je to tudi enako letni inflaciji.

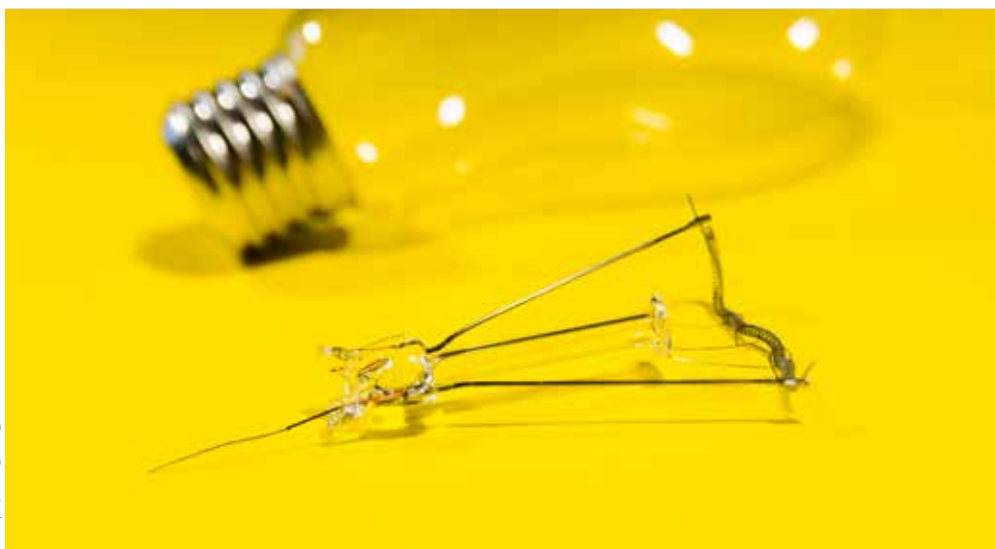
V enem letu sta med 12 skupinami največji prispevek k rasti končnih cen imeli skupini prevoza (2,2 odstotne točke oz. 32 % dviga) in hrane ter brezalkoholnih pijač (1,5 odstotne točke oz. 22 % dviga). Skupaj sta pojasnili dobro polovico dviga cen. Če se poglobimo še nekoliko bolj v drobovje teh skupin, ugotovimo, da so bili prispevki višjih cen goriv za osebna vozila (18 % dviga), višjih cen vozil (9 %), kruha in izdelkov

iz žit (5,5 %) in mesa (5,5 %) ključni za dvig cen v teh skupinah. Za lažje razumevanje moramo pojasniti tudi izraz prispevek, ki predstavlja delež pomena določenega izdelka ali storitve v potrošniški košarici ter tudi njegovega dviga. Za goriva tako povprečni slovenski potrošnik nameni 4,3 % svojih izdatkov in njihov dvig cene v višini 30 % pomeni 18-odstotni prispevek h končnemu dvigu vseh cen (6,9 %). Povprečen izdatek na nakup prevoznih sredstev je sicer pri 5,7 %, vendar se je cena tega nakupa v enem letu povečala za 11 %, kar pomeni skupaj 9-odstotni prispevek h končnemu dvigu cen. V določenih skupinah se cene tudi niso povečale. Cene v izobraževanju so bile skoraj nespremenjene (zaradi pretežnega izvajanja te storitve s

strani javnega sektorja znaša delež tega 1,2 % vseh izdatkov potrošnikov), cene v komunikaciji (4 % košarice) pa so v enem letu celo nekoliko upadle (-2,7 %). V drugem reguliranem sektorju, zdravstvu (5,7 % košarice), se prav tako cene v enem letu niso pomembno povečale (+3,2 %), zato je bil njihov prispevek h končni rasti cen 2,6 %.

Recesija lahko vodi k padcu cen energentov. Vendar je ne pričakujemo z visoko verjetnostjo. Ne moremo pa tega tveganja povsem zanemariti.

Ključne pri prihodnji rasti cen bodo zagotovo podražitve v skupini stanovanj, vode, električne energije in plina, ki predstavlja 14 % potrošnikove košarice in kjer so se cene povečale za dobrih 6 %. Razlog za to predstavlja zamik med rastjo tekočih tržnih cen električne energije in zemeljskega plina in zapoznel učinek prenosa cen, ki izvira iz zakonitosti oblikovanja cen na trgu za gospodinjstva, ki je nekoliko specifičen. V drugih evropskih državah so se namreč cene teh dveh energentov že precej bolj povečale, kar je med drugim posledica drugačne lastniške strukture trgovcev z energenti. Ob tem moramo upoštevati, da je med 1. februarjem in 30. aprilom veljala začasna oprostitve omrežnin, kar bo imelo ugoden vpliv na končne zneske izdatka za električno energijo še v mesecu maju, potem pa

bo ponovna uveljavitev omrežnin dvignila končni izdatek. Zaradi znižanja omrežnin so bile namreč kljub rasti cen električne energije povprečne cene izdatka za električno energijo medletno nižje za 22 %. Električna energija sicer predstavlja 3,6 % potrošnikove košarice, dvig celotnega zneska za 50 % v enem letu (povsem pričakovan scenarij) pa bi sam po sebi prispeval 1,8-odstotne točke k splošni rasti cen. Ostali energenti, ki se uporabljajo v gospodinjstvih za ogrevanje, hlajenje ali kuhanje, predstavljajo še nekoliko večji delež potrošniške košarice (3,9 %).

Pričakovati je, da bo tudi nova vlada poskušala omejiti vpliv rasti teh cen na potrošnike, vendar še ni znano, na kakšen način (izdaja novega energetskega vavčerja ne vpliva na cene, znižanje omrežnine, dajatev ali DDV pa na njih vplivajo). Resničen val podražitev tako gospodinjstva šele čaka, nič drugače pa ne velja za podjetja, ki pa v povprečju v hitrejši meri plačujejo višje tržne cene tudi zaradi narave proizvodnje (predhodni zakupi energentov pri velikih porabnikih v primeru velikih nihanj pri porabi niso ekonomsko smiselni ali sploh mogoči). Ne glede na velik pomen geostrateških tveganj (invazija v Ukrajino) na cene energentov, še posebej naftnih derivatov, zemeljskega plina in električne energije, lahko z veliko gotovostjo trdimo, da se bodo končni izdatki za električno energijo in plin povečevali še najmanj do konca leta zaradi predhodno opravljenih zakupov trgovalnih družb. Trenutne tržne razmere (letni produkti zakupov, ki jih lahko opravijo trgovalne družbe za svoje odjemalce) pa kažejo, da bodo cene ostale povišane v celotnem obdobju 2023-2025, kar precej omejuje možnost državi oz. javnim financam, da dlje časa omilijo vpliv rasti cen teh energentov na proračune gospodinjstev. Tak scenarij seveda ni gotov, saj bi morebitna recesija v Evropi zmanjšala tudi povpraševanje po energentih in vodila celo v padec teh cen. Res pa je, da danes to (še) ni osnovni scenarij, ki ga lahko predvidevamo. Precej verjetnejša je torej rast teh cen kot pa njihov padec v kratkem. ■